Архітектура Сучасного Мислення

Від класичного універсалізму до плюралістичної мережі світової філософії та філософії права.

Інтелектуальний простір XX–XXI століть

Gemini Notebook

Зміна Оптики: Що Таке Парадигма?

Концепція Томаса Куна

Розвиток знання — це не лінійне накопичення фактів, а зміна фундаментальних моделей пояснення світу.

Філософська парадигма

Сукупність уявлень, принципів і методів, що визначають базовий спосіб бачення епохи.

Діалог замість заперечення

Нові філософські підходи не знищують старі. Вони переосмислюють їх, створюючи складне поле конкуруючих традицій.

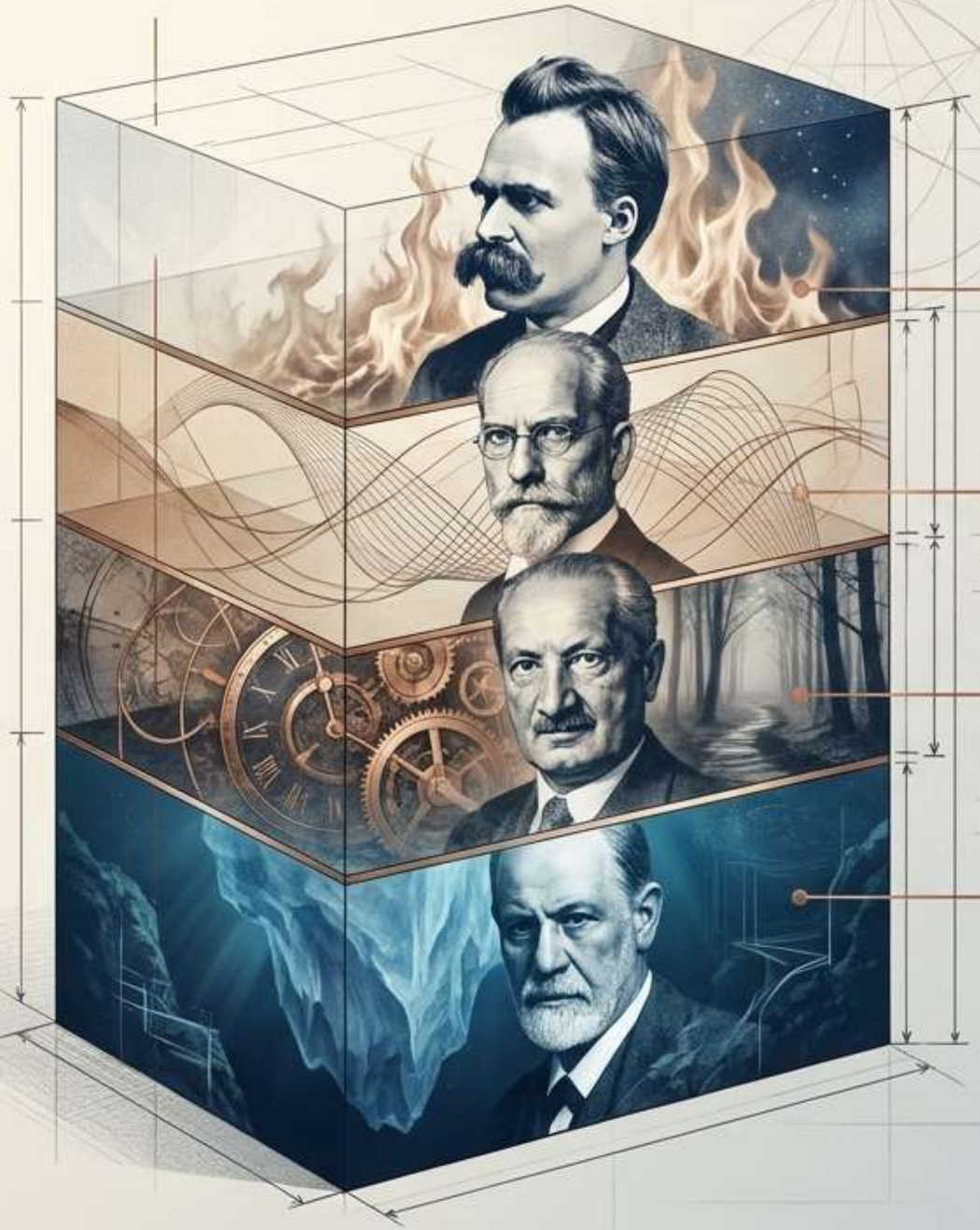
Gemini Notebook

Матриця Трансформації: Розпад Моноліту

Раціональність	**Класика:** Універсальний об'єктивний розум	**Сучасність:** Історичність, контекст, інструментальність
Суб'єкт	**Класика:** Автономний, прозорий та самототожний	**Сучасність:** Тілесний, керований несвідомим, соціально обумовлений
Істина	**Класика:** Об'єктивна, вічна та єдина даність	**Сучасність:** Інтерпретація, множинність перспектив, життєвий досвід
Мета	**Класика:** Побудова всеохопної цілісної системи	**Сучасність:** Критика, аналіз повсякденності, деконструкція

Gemini Notebook

Некласичний Злам: Антропологічний Поворот

Ніцше: Воля до влади та радикальна переоцінка цінностей.

Гусерль: Повернення до феноменологічного досвіду та інтуїції «життєвого світу».

Гайдеґґер: Екзистенція, буття, час та людська скінченність (смерть).

Фройд: Влада прихованого несвідомого над раціональними ілюзіями суб'єкта.

Зміщення фокусу: від абстрактного суб'єкта розуму до тілесної, емоційної та конкретної людини.

Gemini Notebook

Середовище Смислу: Мовний та Герменевтичний Поворот

Мова перестала бути нейтральним інструментом. Вона стала умовою самої можливості мислення та формування людського досвіду.

Вітґенштайн

«Межі мови — це межі мого світу». Мовні ігри та логічна структура.

Ґадамер / Рікер

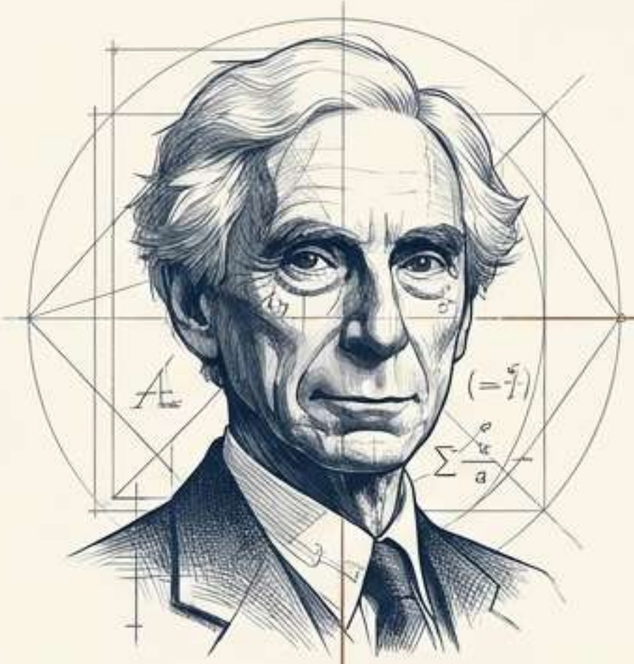
Розуміння завжди відбувається в горизонті традиції. Світ є текстом, що потребує багаторівневої інтерпретації.

Проєкція на Право

Право існує винятково як текст, норма та дискурс. Без постійного герменевтичного тлумачення закон є мертвим.

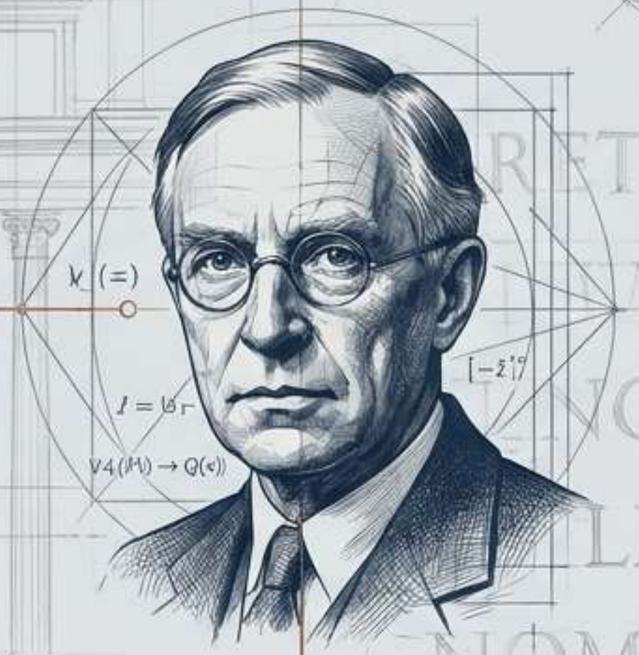
Gemini Notebook

Анатомія Аргументу: Аналітична Філософія

V	T	T	Q
0	1	0	1
1	1	1	1

$$\forall x\,(P(x) \rightarrow Q(x))$$

AND

Фокус (Прояснення)

Логічний аналіз структури мови та сувора раціональна аргументація.

OR

Мета (Очищення)

Звільнення філософії від туманних метафор та псевдопроблем шляхом точного аналізу значень.

NOT

Метод (Верифікація)

Відмова від абстрактної метафізики на користь структурної ясності та логічної послідовності.

Gemini Notebook

Соціально-Політична Топографія XX–XXI Століть

Арендт (Публічний Простір)
Природа тоталітаризму та необхідність вільної дії у відкритому просторі.

Публічний Простір

Габермас (Комунікація)
Досягнення легітимності через консенсус і аргументований діалог, а не через примус.

Масова Комунікація

Влада/Контроль

Фуко (Влада і Знання)
Як сучасні інституції та дискурси формують дисциплінованого суб'єкта.

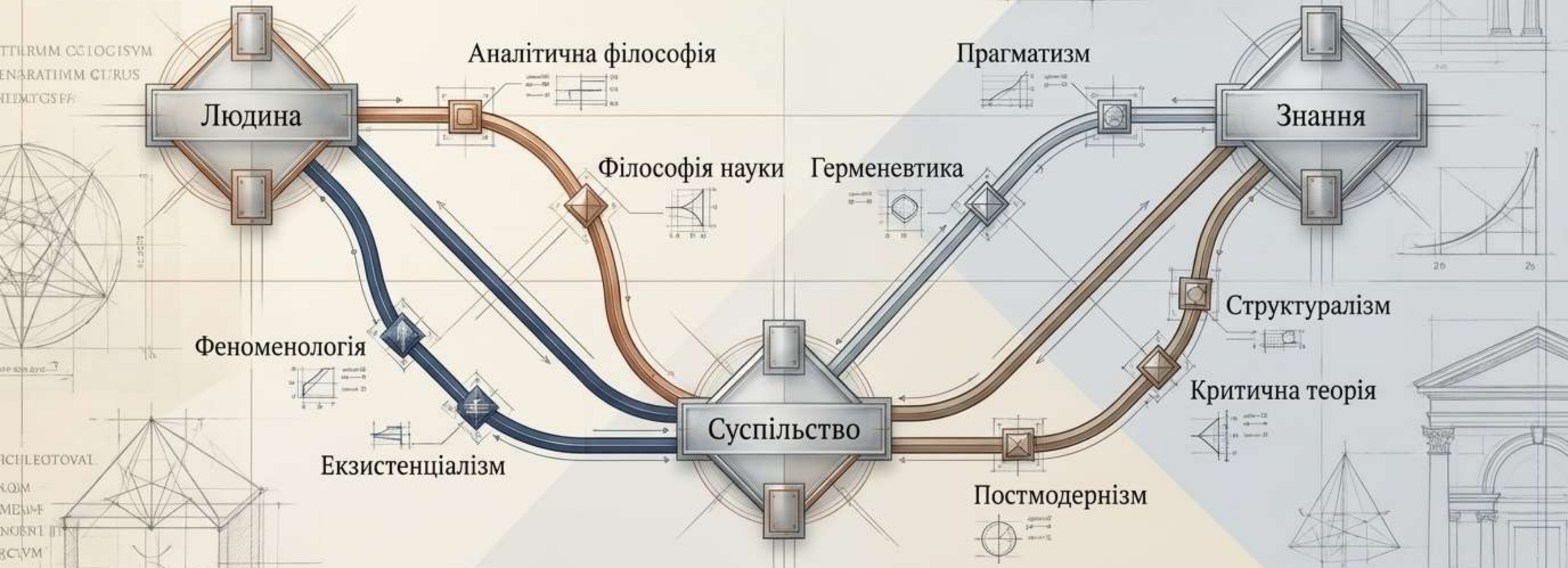
Правосуддя

Ролз (Справедливість)
Новий суспільний договір: справедливість як чесність та рівність можливостей.

Арендт (Публічний Простір)
Природа тоталітаризму та необхідність вільної дії у відкритому просторі.

Gemini Notebook

Карта Плюралізму:
Єдність Проблематики – Множинність Оптик

Сучасна філософія не є монолітною системою. Це поле конкуруючих, міждисциплінарних та взаємодоповнювальних підходів, що співіснують в єдиному інтелектуальному просторі.

Gemini Notebook

Від Абстракції до Закону: Міст до Філософії Права

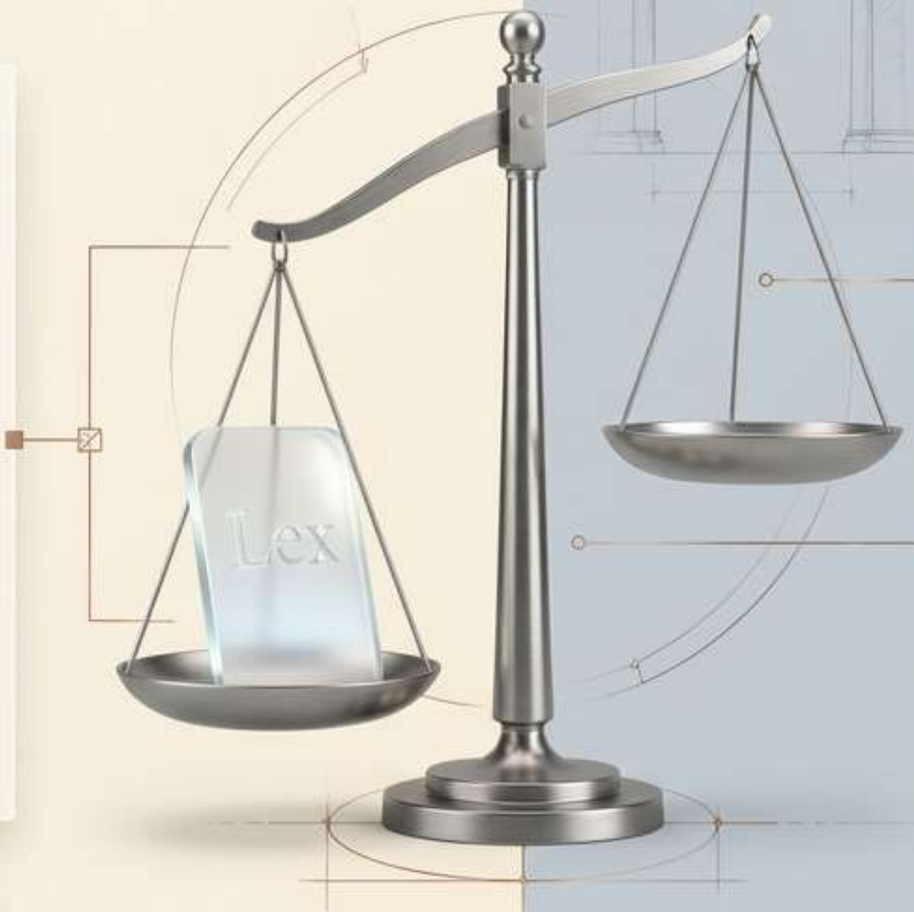

Gemini Notebook

Сучасна Філософія Права: Більше Ніж Нормативи

Подвійна Природа Права

- Філософська вісь: Суть, цінність, співвідношення права і моралі, природа людської гідності.
- Юридична вісь: Конкретна нормативна практика, механізми примусу, правопорядок державотворення.

Нормативізм (Г. Кельзен): Очищення права від політики та моралі.

Аналітична юриспруденція (Г. Харт): Право як система первинних і вторинних правил.

Правовий реалізм: Фокус на фактичній соціальній дії права.

Дискурсивна етика: Легітимність права через публічне обговорення.

Gemini Notebook

Архітектура Сучасної Парадигми

- Плюралізм і критика універсалізму
- Свобода, справедливість, права людини
- Деконструкція наративів
- Комунікативність мислення
- Мовний та герменевтичний поворот
- Увага до тілесності та несвідомого
- Історичність і соціальна контекстуальність
- Критика інструментальної влади

Відмова від монополії на абсолютну істину заради відповідального діалогу, збереження людської гідності та легітимного правопорядку.

Gemini Notebook

Філософія марксизму: Від анатомії праці до критики права

Деконструкція матеріалістичної соціальної філософії та її правового виміру в інтелектуальній історії XIX–XX століть.

Gemini Notebook

Gemini Notebook

ПРАЦЯ:
Спосіб людського буття.

ЛЮДИНА

СВОБОДА:
Пізнана необхідність.

Формує та змінює сутність

ПРАЦЯ

ПРЕДМЕТНИЙ СВІТ

(Створення «Другої природи»)

ГУМАНІЗМ:
Усунення поневолення.

«Обставини змінюються людьми,
а вихователь сам має бути вихований».

Gemini Notebook

ВІД ПРОДУКТУ ПРАЦІ
Продукт стає ворожою незалежною силою, що панує над творцем.
ВІД ПРОЦЕСУ ПРАЦІ
Праця як примус. Людина почувається вільною лише поза роботою.
ВІД РОДОВОЇ СУТНОСТІ
Вільна свідома життєдіяльність зводиться до засобу фізичного виживання.
ВІД ІНШОЇ ЛЮДИНИ
Присвоєиня праці іншим породжує класовий антагонізм.
ТОВАРНИЙ ФЕТИШИЗМ:
Соціальні відносини між людьми набувають ілюзорної форми відносин між речами. Експлуатація маскується ринком.

МАТЕРІАЛІСТИЧНА АРХІТЕКТУРА СУСПІЛЬСТВА

ЗАКОН ВІДПОВІДНОСТІ: Коли продуктивні сили переростають виробничі відносини, останні стають путами. Настає соціальна революція.

Gemini Notebook

КЛАСОВА СТРУКТУРА ТА МАТЕМАТИКА ЕКСПЛУАТАЦІЇ

ВЛАСНИКИ ЗАСОБІВ ВИРОБНИЦТВА

- Привласнюють додаткову вартість.
- Захищені інститутом приватної власності.

НАЙМАНІ ПРАЦІВНИКИ

- Позбавлені засобів виробництва.
- Змушені продавати робочу силу як товар.

ТЕОРІЯ ДОДАТКОВОЇ ВАРТОСТІ:
Створена вартість —
Вартість робочої сили =
ДОДАТКОВА ВАРТІСТЬ

Експлуатація не порушує законів товарного обміну — вона є структурною логікою капіталістичної системи.

Gemini Notebook

МАРКСИЗМ ЯК АЛГОРИТМ СОЦІАЛЬНОЇ РАЦІОНАЛЬНОСТІ

1.

НАУКОВА ДЕКОНСТРУКЦІЯ

Виявлення об'єктивних законів функціонування капіталізму.

2.

Official property Deed

КРИТИКА ІДЕОЛОГІЇ

Оцінка суспільства через призму інтересів та відчуження.

3.

СОЦІАЛЬНИЙ КОНФЛІКТ

Класова боротьба як рушійна сила історії.

4.

ПРАКТИЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ

Перехід від «передісторії» до свідомого управління суспільством.

Висновок: Марксизм прагне не просто пояснити стихійність історії, а підпорядкувати її свідомому науковому конструюванню.

Gemini Notebook

НАПРУЖЕННЯ ПРАВА:
Формальна рівність vs Фактична нерівність

СФЕРА ОБІГУ
(Юридична ілюзія)

- **Свобода:** Вільне волевиявлення сторін.
- **Рівність:** Обмін еквівалента на еквівалент.
- **Власність:** Кожен розпоряджається своїм.
- **Сутність:** Правова рівність маскує реальний стан речей. Політична емансипація залишає людину розколеною.

СФЕРА ВИРОБНИЦТВА
(Економічна реальність)

- Прихована експлуатація.
- Економічний примус до укладання формально «вільного» договору.
- Захист власності є захистом класового панування.

Буржуазне право закріплює відчуження, проголошуючи право власності правом відособлення від суспільства.

Gemini Notebook

ЕКОНОМІЧНИЙ ЛАД
(Базис, відносини власності)

Формує

КЛАСОВИЙ ІНТЕРЕС
(Потреба у захисті власності та стабілізації обміну)

Транслюється через

ДЕРЖАВНА ВОЛЯ
(Монополія на легітимний примус)

Закріплюється як

ПРАВОВА ФОРМА
(Система загальнообов'язкових норм)

LEGAL CODEX

Ключова теза:

Право *— це піднесена в закон воля панівного класу. Норми про власність чи договір є юридичним виразом економічних відносин обміну.*

Gemini Notebook

ДЕРЖАВА:
Апарат примусу та арена боротьби

Сутність держави:
Орган панування одного класу над іншим, що виникає через розкол суспільства.

РЕПРЕСИВНА ФУНКЦІЯ (Апарат)
Суд, поліція, в'язниці.
Захист приватної власності та придушення опору через правові санкції.

ІДЕОЛОГІЧНА ФУНКЦІЯ (Легітимація)
Створення видимості нейтрального порядку.
Маскування інтересів під загальнолюдські принципи.

АРЕНА КОМПРОМІСІВ
Парадокс: Фабричне законодавство та обмеження робочого дня є результатом тиску робітничого руху (відносна самостійність права).

Gemini Notebook

РЕЦЕПЦІЯ У XX СТ.:
Розгалуження марксистської традиції

Gemini Notebook

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРАВОВИХ ТЕОРІЙ XX СТОЛІТТЯ

РАДЯНСЬКА ДОКТРИНА (Етатизм)

- Від ідеї «відмирання права» (Пашуканіс) до права як наказу держави (Вишинський).
- Право як інструмент диктатури.
- Нігілізм щодо природних прав людини. Підпорядкування індивіда.

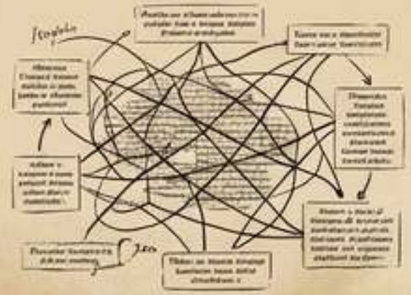

ЗАХІДНА КРИТИЧНА ШКОЛА (CLS)

- Унгер, Кеннеді у США.
- Право є політичним і не нейтральним.
- Юридичні доктрини викриваються як механізм легітимації соціальної нерівності.

ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНУ ДЕРЖАВУ

- Поштовх до визнання соціальних прав (праця, відпочинок, захист).
- Пошук балансу між формальною юридичною свободою та фактичною соціальною захищеністю.

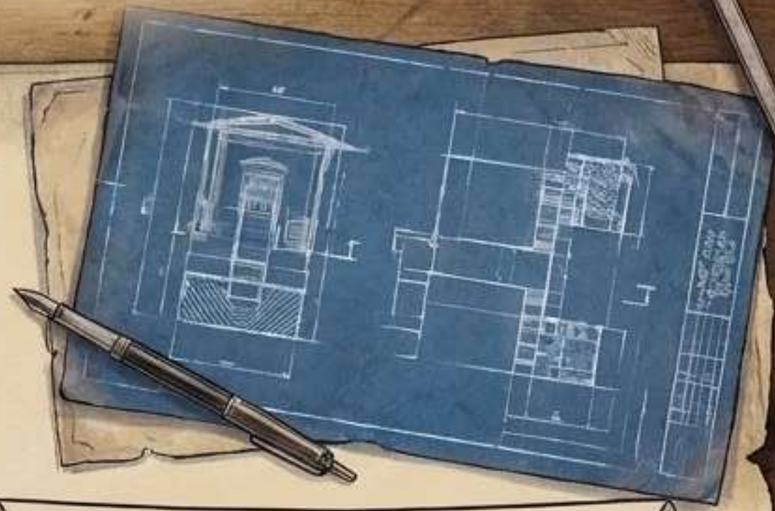

Gemini Notebook

СПАДЩИНА МАРКСИЗМУ:
Від деконструкції до правової держави

ДОСЯГНЕННЯ ОПТИКИ

- Викриття зв'язку між правом, економікою та владою.
- Десакралізація закону: обслуговування інтересів.
- Артикуляція соціальних прав і захисту вразливих груп.

ОБМЕЖЕННЯ ТА РИЗИКИ

- Економічний детермінізм та недооцінка прав людини.
- Трагічний історичний досвід: виправдання терору та політичного свавілля заради «класових інтересів».

СУЧАСНИЙ КОНСЕНСУС

- Необхідність збереження критичного соціального аналізу нерівності.
- Безумовне визнання самостійної цінності правової держави, незалежного суду та верховенства права.

Gemini Notebook

Від універсального розуму до горизонтів життя та свідомості

Некласична філософія XIX–XX століть та її вплив на правове мислення.

Gemini Notebook

Ілюзія класичного порядку

Право як вічна, незмінна система норм

Світ як передбачуваний годинниковий механізм

Суб'єкт як чистий, безтілесний розум

Gemini Notebook

Тріщина в механізмі: крах ілюзії контролю

Gemini Notebook

Зсув парадигми: анатомія некласичного мислення

	Класика	Некласика
Суб'єкт	Безтілесний раціональний спостерігач	Тілесна, емоційна, історична істота, що переживає
Істина	Об'єктивна, абсолютна і завершена	Перспективна, історично зумовлена, відкрита до множинності
Форма	Замкнена макросистема	Фрагмент, афоризм, есей, відкритий процес мислення

Gemini Notebook

Життя як первинна реальність

Інтелект (Розсудок)

Спрямований на розчленування, класифікацію, фіксацію неживої матерії. Не здатний вловити динаміку.

Інтуїція та Переживання

Здатність безпосередньо зливатися з потоком життя. Співпереживання життєвим силам як єдиній живій цілісності.

Gemini Notebook

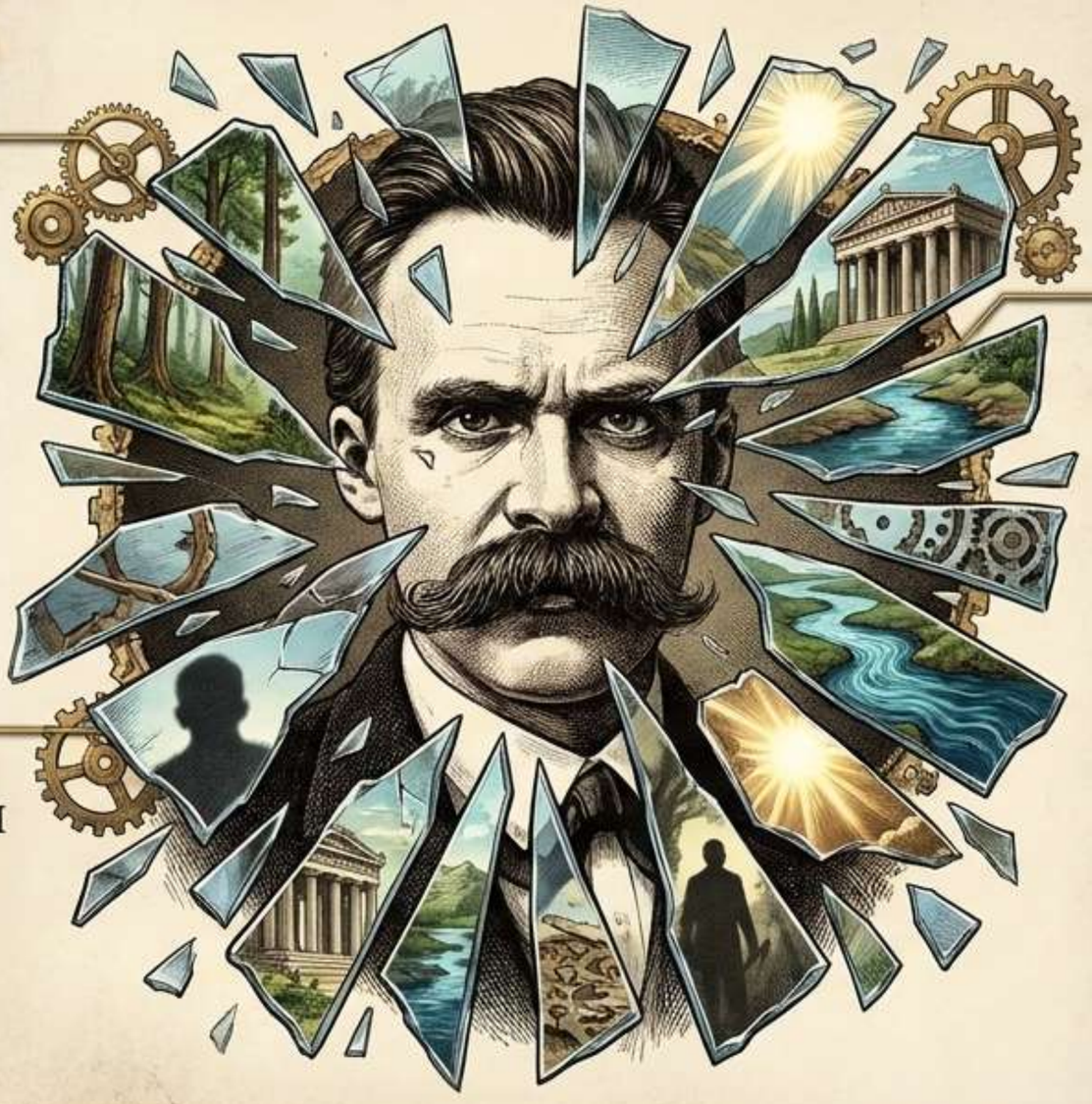
Філософ із молотом: радикальна критика істини

Смерть Бога та Нігілізм

Втрата абсолютних орієнтирів. Старе підґрунтя цінностей назавжди втратило свою силу.

Перспективізм

Не існує чистого пізнання чи об'єктивних фактів. Є лише інтерпретації, зумовлені афектами та інтересами.

Воля до влади

Внутрішня сутність життя. Прагнення всього живого до зростання, розширення сили та самоподолання.

Gemini Notebook

Генеалогія моралі: цінності як інструменти волі

~~Відкинуте питання:~~
~~«Чи є ця норма істинною та вічною?»~~

Генеалогічне питання:
«Чия це воля і який тип життя її породив?»

Мораль панів

Самоствердження сили, здоров'я, гордості. Оцінка з позиції повноти життя.

Мораль рабів

Ресентимент, помста слабких, зрівняйлівка. Оголошення слабкості чеснотою.

Gemini Notebook

Підважування передумов універсалізму у праві

Чи можуть існувати позаісторичні правові норми, якщо самі цінності народжені історичними формами життя?

- **Право як баланс сил:** порядок є результатом боротьби, а не втіленням вищої правди.
- **Історична мінливість:** трансформація покарання від матеріального боргу до моральної провини.
- **Критика універсальності:** вимога однакової поведінки ігнорує відмінність індивідуальних життєвих сил.

Gemini Notebook

Від потоку життя до суворих структур свідомості

«До самих речей!» — Едмунд Гуссерль

Проблема:

Відмова від універсалізму загрожує радикальним релятивізмом та руйнуванням основ.

Рішення:

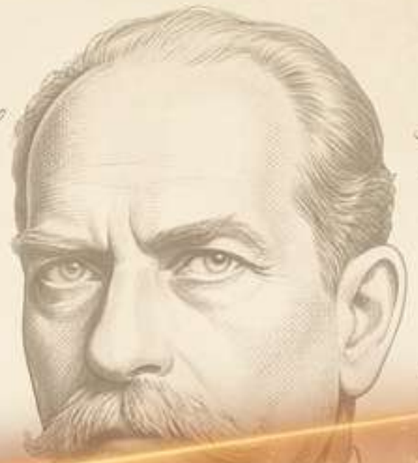
Створення «строгої науки» — дескриптивного методу аналізу свідомості. Пошук фундаменту в безпосередньо даному досвіді.

Gemini Notebook

Інтенціональність: свідомість як спрямованість

Свідомість
(завжди відкрита світу)

Ноезис
(Акт: сприймання, згадування)

Ноема
(Смисл: предмет так, як він даний у переживанні)

Свідомість ніколи не є ізольованою. Будь-який акт є свідомістю про щось.

Gemini Notebook

Метод феноменологічної редукції (Епохе)

1. Природна установка

Некритичне сприйняття світу як реально існуючого.

2. Епохе

Взяття світу в дужки. Тимчасове утримання від суджень про його об'єктивне буття.

3. Конституювання смислу

Дослідження чистих феноменів — як речі набувають значущості у нашій свідомості.

Gemini Notebook

Життєвий світ (*Lebenswelt*): забутий фундамент

Інтерсуб’єктивність

Спільний простір смислів, мови та очікувань.

Практична орієнтація

Простір інтересів, культури та практик, що передує будь-якій науковій абстракції.

Сфера очевидностей

Те, на що ми спираємося в повсякденній дії без сумнівів.

Gemini Notebook

Криза європейських наук

Безпосередній людський досвід
(Життєвий світ)

Феноменологічна рефлексія:
Повернення до життєвого світу як фундаменту всіх конструкцій.

Абстрактні моделі,
прийняті за буття

Проблема: Математизація природи підмінила живий світ досвіду абстрактними моделями. Наука втратила зв’язок зі смислом людського життя.

Gemini Notebook

Право як інтерсуб’єктивне смислове утворення

Апріорні основи (А. Райнах):

Правові феномени випливають із самої із самої природи соціальних актів; закон лише оформлює їх.

Життєвий світ vs. Система (Ю. Габермас):

Право є мостом між комунікативним повсякденням та інструментальною владою/економікою.

Ризик: Відрив формальних норм від життєвого світу і переживань неминуче породжує правовий нігілізм.

Gemini Notebook

Новий ландшафт філософії права

Класика

Право як застигла догма абстрактного розуму.

Філософія життя

Викриття права як інструменту влади та продукту історії.

Феноменологія

Відновлення права через укорінення в людському досвіді.

Підсумок: Сучасне право потребує захисту від релятивізму (універсальні права), але воно має бути нерозривно пов’язане з живим людським досвідом.

Gemini Notebook